

DUCHOVNÁ ÚLOHA SLOVENSKA V EURÓPE. CELOSTNÉ POZNANIE AKO PRAMEŇ OBNOVY HODNÔT

Emil Páleš

Kríza hodnôt je koreňom všetkých ostatných kríz. Bez obnovy hodnôt nemajú súčasné problémy žiadne racionálne riešenie. No v 21. storočí sa už nedajú obnoviť hodnoty dogmaticky, starým spôsobom. Je potrebné ich znovuobjaviť slobodne cez vlastné poznanie. Umožňuje to Komenského a Hurbanova (štúrovská) celostná metóda sofiológie, ktorá integruje poznanie o všetkých bytostných rozmeroch človeka. Máme duševnú vlohu a preto aj poslanie rozvinúť tento smer, ktorý je odpoveďou na hodnotové prázdno v srdci Európy. Slovensko by tým našlo svoju vlastnú filozofiu a rolu pri záchrane západnej civilizácie. Z takého vedomia zmysluplného cieľa by mu prýštili sily, čo zjednocujú spoločnosť a ozdravujú všetky jej časti. Táto krajina by si po prvýkrát vytýčila vlastné ciele, zodvihla čelo a neposlúhovala by viac cudzincom, ani domácim darebákam.

Pred tridsiatimi rokmi som vydal knihu *Duchovná úloha strednej Európy*.¹ Išlo v nej o to: vstúpme do Európy, je to v súlade s duchom času, no nie len ako sluhovia. Malo to byť rovnocenné manželstvo, kde východ by tvoril ženský pól. Od Západu sa máme učiť, ale ho aj zachrániť. Vniesť do Európy jemnejšie, intuitívno-citové vlohy a spojiť ich s racionalitou Západu.

Zemské poglobule sú totiž analogické mozgovým hemisféram. Tajomstvo tvorivosti a úspechu je v dopĺňaní sa a spolupráci oboch, na svetovej ako na individuálnej úrovni. Len tak by Európa ožila a splnila svoju úlohu vo svete. Stredná Európa mala byť laboratóriom syntézy, vzorom riešenia, ktoré by predišlo zrážke celej Euroameriky s Euráziou.

Nevzali sme naše poslanie vážne a zlý variant mojej predpovede sa naplnil. Teraz už ide len o to - ak sa vyhneme jadrovej vojne - či sa aspoň v stredovýchodnej Európe podarí udržať baštu klasickej civilizácie, podobne ako Východorímska ríša prežila Západorímsku, keď sa tá morálne rozložila a zanikla v sťahovaní národov.

Kríza, ktorej čelíme, je duchovná. Kríza hodnôt je koreňom všetkých ostatných kríz – sociálnej, politickej, finančnej, ekologickej, ekonomickej, energetickej... Treba si uvedomiť, že bez obnovy hodnôt neexistuje pre súčasné problémy žiadne racionálne riešenie. Skutočný, trvalý a celkový pokrok totiž leží a vždy ležal iba v pokroku hodnôt – bez neho každý iný progres je len dočasný technický trik, čo bude vzápätí anulovaný regresom niekde inde, v inej oblasti.²

Človek sa pozdvihol nad zvieratá a stal človekom, keď začal prinášať obeť cieľom ležiacim v budúcnosti, ba presahujúcim aj jeho vlastnú smrť. Tak vzniká kultúra, že spoločenstvo sa stmelí úctou k niečomu, čo presahuje ich okamžitý osobný prospech. Schopnosť poňať symbolické hodnoty umožnila spoluprácu, vďaka ktorej namiesto vyhrabávania korenkov v lese dobývame vesmír.

---

¹ Páleš, E.: *Duchovná úloha Strednej Európy alebo ako súvisia rozprávky s politikou*. Sophia, Bratislava, 1995, 88 s. ISBN 80-967458-0-8

² Páleš, E.: *Čo je pokrok? O potrebe celostného myslenia. Novoelejská psychológia ekonomiky*. Sophia, Bratislava, 2019, 95 s. ISBN 978-80-970688-3-7

Západ stratil duchovnú víziu, nevidí ďalší zmysel svojej existencie a preto sa rozpadá. Vykazuje symptómy apatie a sebazničujúceho správania. Dovedol nás totiž po krajnú hranicu individuálnej slobody, kde rozmanití jednotlivci a pomešané etniká nevedia, kde vziať spoločnú víziu zdieľanú všetkými. Zjednocujúcu víziu kedysi dávali autoritatívne náboženstvá, ale v 21. storočí už nejde obnoviť hodnoty starým, dogmatickým spôsobom. Znamenalo by to vzdať sa slobody myslenia, ktorú západná civilizácia práve vydobyla. Spoločnosť zbavená akéhokoľvek pojmu pravdy a dobra sa však nemá okolo čoho zorganizovať a ak to potrvá, hrozí nám naozaj regres niekam do stredoveku, trebárs k islamu, aby veci dajako fungovali. Či ekoalarmizmus alebo ľudskoprávny fanatizmus ako náhrada za stratené náboženstvo.

Toto je dejinný okamih, na ktorý bola stredovýchodná Európa dlho pripravovaná. Výhonok riešenia sa nachádza u nás. Je to celostná metóda poznania. Najznámejšia je pod menom *sofiológia*, ako ju nazval ruský filozof Vladimir Solovjov. Začína sa však na moravsko-slovenskom pomedzí príchodom sv. Cyrila z chrámu Sofie v Carihrade. Pokračuje Komenského pansofiou, ďalej slovanskou celovedou Štúrovcov a bola zámerom aj vo filozofii Poliaka Bronislawa Trentowského.

Sofiológia je definovaná ako úsilie o syntézu všetkých (troch) prameňov poznania (zmyslov, rozumu, intuície) a tým aj výsledných oblastí (vedy, umenia, náboženstva). Nie je to ideológia s vopred daným obsahom, ale metóda poznávania a sebazdokonaľovania. Dovoľuje znovuobjaviť i očistiť vždyplatné psycho-socio-fyziologické princípy utvárajúce šťastnú prirodzenosť človeka, a to slobodným spôsobom platným bez ohľadu na kultúrne pozadie či vierovyznanie občanov. Až integráciou uvedených troch rozmerov sa rodí slobodný jednotlivec, aký sa mravne-mentálne osamostatní a riadi sa sám sebou (nie propagandou). Každý jednostranne (citovo, rozumovo či intuitívne) založený typ je inak duševne zraniteľný (Harariho slovami: hackovateľný) a využitelný v službách zla. Sofiológia tak dáva hlbší, vnútorný význam povesti o Svätoplukových prútoch.

Jozef Miloslav Hurban hneď v prvom čísle *Slovenských pohľadov* vytýčil cieľ celostného poznania, až ktoré vlastne umožní svojbytnú kultúru Slovanov.³ Štúrovci ho v čase zápasu o holé prežitie mohli málo rozvinúť. No moja práca za uplynulých 30 rokov dúfam ukázala, že sofiológia je plodná metóda.⁴ Aj vo vzťahu k špeciálnym vedám dokázala podnietiť objavy, ktoré sa stali súčasťou mainstreamového poznania. Predovšetkým však buduje človeka s integritou, čo je ten najvzácnejší kapitál. Narovnáva a posilňuje človeka mravne.

Máme duševnú vlohu a preto aj poslanie rozvinúť tento smer, ktorý je odpoveďou na hodnotové prázdno v srdci Európy. Slovensko by tým našlo svoju vlastnú filozofiu a rolu pri záchrane západnej civilizácie. Z takého vedomia zmysluplného cieľa by mu prýštili sily, čo zjednocujú spoločnosť a ozdravujú všetky jej časti. Táto krajina by si po prvýkrát vytýčila vlastné ciele, zodvihla čelo a neposluhovala by viac cudzincom, ani domácim darebákom.

---

³ Hurban, J. M.: Veda a slovenskje pohľadi. In: *Slovenskje pohľadi na vedi, umeňja a literatúru*, 1846, zv. 1, č. 1, s. 1-14.

⁴ Páleš, E.: *Angelológia dejín. Synchronicita a periodicita v dejinách*. Sophia, Bratislava, 2023, zv. 3, 544 s. ISBN 978-80-970688-5-1